

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТОРОПЧЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.366 (330.322+338.246.2)

**МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ТРОХИМЕЦЬ Олена Іванівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
професор кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти
САФОНОВ Юрій Миколайович,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України,
заступник директора;

доктор економічних наук, професор
ДЯТЛОВА Валентина Василівна,
Донецький державний університет управління,
Міністерства освіти і науки України, м. Маріуполь,
завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності.

Захист дисертації відбудеться «28» вересня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «25» серпня 2021 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О. Л. Гальцова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розвиток є об'єктивним законом існування суспільства, а його забезпечення – універсальною метою державної політики. Разом з тим, необхідність урахування розмаїття джерел, рушійних сил, історичних обставин, механізмів розвитку економічних систем робить пошук шляхів досягнення орієнтирів розвитку (і тим більше – збалансованості суб'єктивних інтересів і зусиль, доступних та інноваційних способів переходу до бажаного рівня якості життя, обсягів виробництва, конкурентоспроможності) нетривіальною проблемою.

Питання забезпечення збалансованості розвитку економіки України є особливо гострим за умов сьогодення. Відсталість технологічної та економічної структури, недосконалість інститутів, соціальна обтяженість державних видатків, регіональні диспропорції на тлі військово-політичного конфлікту з Росією та пандемії коронавірусу значно погіршують вихідні умови боротьби за підвищення рівня життя, досягнення показників економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності, зокрема, ресурсні. За цих обставин досягнення збалансованого розвитку національної економіки потребує наукового обґрунтування пошуку шляхів активізації формування інвестиційних ресурсів і їх спрямування у відновлення (і надалі – розширеного відтворення) капітальних активів, підвищення технологічності та зростання обсягів національного виробництва, забезпечення сталості.

Питанням теоретичного обґрунтування сутності розвитку економічних систем, його складових і механізмів присвячено класичні дослідження Дж. К. Гелбрейта, К. Маркса, І. Пригожина, Є. Слуцького, Й. Шумпетера та ін. і сучасні праці Р. Барро, О. Єрохіної, Н. Метеленко, К. Мойсеєнка, О. Осіобе, О. Раєвневої, П. Розенштайна-Родана, А. Філіпенка, Л. Шинкарук та ін. Акцент на збалансованості розвитку зроблено в працях таких учених, як І. Долозіна, І. Кладченко, П. Конгсамунт, Н. Сментина, Х. Ченнері та ін. Способи вдосконалення різних складових інвестиційного механізму функціонування й розвитку національних економік висвітлено в працях М. Диби, В. Дятлової, Дж. Мокира, К. Салиги, Ю. Сафонова, Н. Рагуліної, М. Фельдман та ін.

Разом з тим, теоретичні підходи до концептів «розвиток» і «розвиток національної економічної системи» є дуже суперечливими, поняття збалансованості в теорії систем, концепціях циклічності та концепціях сталого розвитку мають значні змістові відмінності. До того ж, попри наявність вагомих здобутків у питанні інвестиційного забезпечення розвитку в сучасній вітчизняній науці бракує результатів щодо характеру зв'язку між інвестиціями та показниками зростання економіки України, незбалансованості в пропорціях інвестиційних ресурсів і механізму активізації інвестиційної підтримки збалансованого розвитку з отриманих результатів. Зазначені міркування зумовлюють вибір теми дисертаційної роботи, завдання та структуру дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Класичного приватного університету за темою «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер держреєстрації 0116U000798), у межах якої авторкою обґрунтовано сутність та складові розвитку національної економіки, роль, зміст і види дисбалансів розвитку, запропоновано підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки, та ТОВ «Технічний університет “Метінвест Політехніка”» за темою «Стратегія сталого розвитку промислових підприємств: теорія, практика, перспективи» (номер держреєстрації 0120U105774, 2020–2021 рр.), у межах якої здобувачкою здійснено оцінювання збалансованості галузевої та територіальної структури інвестицій у промислову діяльність в Україні.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є* поглиблення теоретичних основ та вдосконалення аналітичної, методичної й організаційної складових механізму активізації інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку економіки України.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити сутнісні складові розвитку національної економіки;
- визначити природу та різновиди дисбалансів у розвитку національної економіки;
- поглибити науковий підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки;
- удосконалити методичний підхід до оцінювання інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки;
- систематизувати зарубіжний досвід інвестиційного забезпечення економічного розвитку й здійснити оцінювання його стану в Україні;
- визначити сценарії досягнення збалансованості розвитку економіки України та відповідні їм пріоритети інвестиційного забезпечення;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки.

Об'єкт дослідження – складові та напрями інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади формування механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення й принципи економічної теорії, теорії систем, державного регулювання економіки, напрацювання вітчизняних та закордонних вчених у питанні інвестиційної підтримки зростання і збалансованості національних господарських комплексів. Для реалізації поставлених у роботі завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та підходів: *систематизації, структурно-функціональний*

підхід – для обґрунтування сутності та складових розвитку національної економіки (підрозділ 1.1); *логічної абстракції й класифікації* – для розкриття сутності та видів дисбалансів розвитку національної економіки (підрозділ 1.2); *декомпозиції й синтезу, ситуаційний підхід, концептуалізації* – для обґрунтування наукового підходу до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки (підрозділ 1.3); *порівняння, узагальнення* – для виявлення потенційно результативних підходів до інвестиційного забезпечення економічного розвитку (підрозділ 2.1); *процесного підходу, кореляційного, структурного статистичного аналізу* – для вдосконалення методичного підходу до оцінювання інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки, визначення тенденцій його трансформації (підрозділи 2.2, 2.3); *сценарного та евристичного* – для опису сценаріїв досягнення збалансованості розвитку економіки України (підрозділ 3.1); *структурування, конкретизації* – для формування пропозицій щодо вдосконалення механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки (підрозділи 3.2, 3.3).

Інформаційну базу дослідження становлять дані Державної служби статистики України, ЮНКТАД, Світового банку, монографічні дослідження й наукові статті зарубіжних і українських науковців, а також результати власних досліджень авторки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних основ і вдосконаленні методичних підходів та рекомендацій з формування механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Результати дисертації, які характеризують її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– науковий підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки, який, на відміну від попередніх, ґрунтується на дуалістичності сприйняття дисбалансів, ситуативному характері реагування на незбалансованість і залежність між дисбалансами в інвестиційному забезпеченні та дисбалансами в розвитку, постулюванні можливості й доцільності створення дисбалансів у короткостроковій перспективі для отримання позитивного ефекту в майбутньому, доцільності використання інституційного бенчмакінгу, структурного та безпекового аналізу для виявлення ситуативних пріоритетів інвестиційного забезпечення економічного розвитку, що в сукупності закладає цілісне теоретико-методичне підґрунтя визначення пріоритетів удосконалення механізму активізації інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку;

– методичний підхід до оцінювання інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки, який, на відміну від існуючих, передбачає емпіричне оцінювання рівня збалансованості розвитку національної економіки, оцінювання зв'язку між показниками розвитку та показниками інвестицій, з'ясування ступеня й характеру структурних змін,

концентрації та нерівномірності джерел формування капітальних інвестицій, їх використання за галузевою, територіальною ознаками, визначення рівня інвестиційної безпеки, що дає змогу визначати економічні передумови та пріоритети вдосконалення інвестиційного забезпечення збалансованого економічного розвитку;

– аналітичне забезпечення визначення пріоритетів інвестиційної політики України в частині потенційно результативних підходів до інвестиційного забезпечення економічного розвитку в зарубіжному досвіді, отримання нових даних щодо зв'язку показників інвестицій і зростання, емпіричного підтвердження парадоксу Філдстайна-Хоріоки, кількісного обґрунтування характеристик дисбалансів у територіальній та галузевій структурах інвестицій в Україні; це дає змогу окреслити об'єкти уваги державної політики та можливості створення дисбалансів з довгостроковими позитивними наслідками в межах удосконалення інвестиційної підтримки економічного розвитку;

– структуру механізму активізації інвестиційної підтримки збалансованого розвитку національної економіки шляхом виокремлення блоків моніторингу й сценарного планування, створення оперативних позитивних дисбалансів і нівелювання негативних, блоку стратегічного балансування розвитку, уточнення набору інструментів інвестиційної політики, напрямів створення дисбалансів з позитивними наслідками, що дає можливість підвищити дієвість зусиль держави із забезпечення збалансованості розвитку економіки України;

набули подальшого розвитку:

– епістемологічні засади понятійного апарату розвитку національної економіки шляхом уточнення змісту цього поняття з позицій загальносистемного підходу, конкретизації складових розвитку, зокрема визначення ролі дисбалансів як невід'ємного елемента траєкторії розвитку й джерел розвитку, що дає змогу відокремити розуміння збалансованості від розуміння сталості розвитку, акцентувати увагу на пропорційності як характеристиці дисбалансів;

– теоретичне підґрунтя дослідження збалансованості розвитку національної економіки в частині визначення природи дисбалансів як проявів нерівномірності, ізохронності та диспропорційності змін у структурно-функціональних характеристиках національної економічної системи, посилення акценту на дисбалансах матеріальної й інституційної структури, відтворювальних і безпекових дисбалансах та флуктуаціях економічної динаміки, що дає підстави для забезпечення гнучкості політики забезпечення збалансованості розвитку;

– сценарний підхід до планування досягнення збалансованості розвитку завдяки активізації інвестиційного забезпечення, зокрема в частині виділення чотирьох сценаріїв (песимістичного, стримано песимістичного, стримано оптимістично та оптимістичного), визначення кількісних орієнтирів формування й розподілу інвестиційних ресурсів, що дає можливість забезпечити варіативність підходу до інвестиційного забезпечення розвитку національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретико-методичні здобутки, розробки та положення дисертації доведено до рівня практичних рекомендацій. Зокрема, висновки й пропозиції дисертації використано в практичній діяльності Краматорської районної державної адміністрації в частині вдосконалення моніторингу інвестиційної підтримки територіального розвитку (довідка № 05-15/2021 від 08.04.2021), Краматорської міської ради при підготовці Програми економічного і соціального розвитку м. Краматорськ на 2021 рік (довідка № 01-27/1939 від 14.04.2021). Результати дисертації використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Національна економіка», «Інвестування» (довідка № 24/21 від 24.03.2021) та ТОВ «Технічний університет “Метінвест Політехніка”» під час розробки навчально-методичного забезпечення дисципліни «Просторова економіка», освітнього модуля підвищення кваліфікації «Механізми забезпечення сталого розвитку ГМК» (довідка № 1-94/21 від 06.04.2021).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в ній наукові положення, висновки й пропозиції, одержані практичні результати є особистим внеском здобувачки. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані авторкою особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на 4 міжнародних конференціях, а саме: «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2018, 2019, 2020 рр.); «Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії» (м. Дніпро, 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено в 9 наукових працях загальним обсягом 2,95 друк. арк., з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні, 4 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 217 сторінок, з них основний текст – 160 сторінок. Список використаних джерел включає 202 найменування. Робота містить 22 таблиці та 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки» – досліджено сутнісні

складові розвитку національної економіки; визначено природу та різновиди дисбалансів у розвитку національної економіки й на цій основі поглиблено науковий підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки.

На підставі теоретичних досліджень встановлено, що розвиток як процес руху (змін) системи від одного стану до іншого з плином часу внаслідок виникнення дисбалансів усередині системи або між системою та її зовнішнім середовищем та/або свідомого впливу може бути визначений через такі складові: 1) характеристики системи в певному стані; 2) зміст змін при русі від одного стану до іншого; 3) спосіб змін; 4) відображення станів, змін та їх результатів у кількісних і якісних характеристиках. У межах конструктивного підходу до розгляду розвитку національної економіки запропоновано визначати ці складові через низку конкретних понять (табл. 1).

Таблиця 1

Складові розвитку національної економіки (розроблено авторкою)

Характеристики стану	Зміст змін	Спосіб змін	Показники
1. Матеріальна структура: ресурсна; техніко-технологічна; інфраструктура. 2. Галузева; регіональна структури (розподіл ресурсів, технологій, інфраструктури, зайнятості, результатів між територіями або галузями). 3. Інституціональна структура: цінностей і установок, економічних, правових, політичних відносин. 4. Відтворювальна структура: механізми організації розподілу, обміну, споживання, виробництва, відтворення інститутів, населення, знань. 5. Безпекова структура: механізми суспільного регулювання, ринкової та соціальної самоорганізації, військово-політичної та економічної безпеки	1. За змістом: науково-технічні, інституційні: культурні, організаційні, управлінські, правові, ідеологічні тощо. 2. За джерелом походження: внутрішньо- або зовнішньоіндуковані. 3. За напрямом: прогресивні і регресивні; позитивні і негативні. 4. За характером новацій: модернізувальні, інноваційні, деградаційні, руйнівні	1. За ступенем керованості: випадкові некеровані, керовані. 2. За інтенсивністю: еволюційні, революційні. 3. За масштабом: локальні, регіональні, галузеві, макрорівня, глобальні. 4. За наслідками взаємодії із зарубіжжям: експансія, асиміляція.	1. Показники економічного зростання. 2. Показники ефективності. 3. Показники сили та напряму структурних змін. 4. Показники конкурентних позицій у ресурсному, технологічному, аспектах; якості інфраструктури, життя. 5. Показники циклічності. 6. Показники пропорційності. 7. Характеристики відповідності

Для кожного стану національної економіки в конкретний момент часу або на певному часовому інтервалі характерний певний рівень збалансованості, який доцільно визначити як відомий ступінь внутрішньої узгодженості й пропорційності матеріальної, інституційної, відтворювальної та безпекової структур, відповідності між ними й відповідності їх зовнішнім викликам, а також певний рівень колінеарності змін у кожній з них, що дають змогу національній економіці й загалом суспільству зберігати життєздатність та цілісність. У межах цього підходу об'єктивною формою прояву неузгодженості, диспропорційності, різноспрямованості, нерівномірності, ізохронності (неритмічності, неодночасності тощо), нерівноважності (некомпенсованості впливів різних чинників або суб'єктів) структур

національної економіки або процесів у ній є дисбаланси. З урахуванням цих міркувань у роботі запропоновано класифікацію дисбалансів розвитку національної економіки, серед яких найбільш значущими та масштабними є структурні дисбаланси та дисбаланси флуктуацій в економіці (рис. 1).

<p><i>Дисбаланси матеріальної структури</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ресурсні (нерівномірність розподілу природно-кліматичних ресурсів і населення, доступу до знань, інформації, відставання в рівні науки, технології, техніки, дисбаланси грошової маси тощо); - галузеві (невідповідність продуктовим та технологічним конкурентним викликам, імперативам продовольчої, технологічної та екологічної безпеки, незбалансованість норми прибутку в технологічному ланцюгу, нерівномірність доступу до капіталу, праці, ізохронність технологічного розвитку тощо); - територіальні (територіальна нерівномірність у ресурсному, інфраструктурному й галузевому аспектах, територіальні суперечки та конкуренція тощо). <p><i>Інституційні дисбаланси</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інституціональні (суперечності між характером розвитку продуктивних сил та інститутами економічних відносин, суперечливість правової бази й практики її застосування, внутрішня неузгодженість державного управління, інерційність ділової культури тощо) 	<p><i>Відтворювальні дисбаланси</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисбаланси відтворення населення; - матеріально-речові виробничі (між виробництвом інвестиційних та споживчих товарів); - матеріально-речові торговельні (дисбаланси асортиментної структури та обсягів експорту/імпорту товарів і послуг); - дисбаланси факторного розподілу створеного продукту, між споживанням та нагромадженням; розподілу нагромаджень на відшкодування й розширене відтворення, міжчасового розподілу споживання та нагромадження; - дисбаланси ефективності; - дисбаланси ринкового саморегулювання; - дисбаланси державного регулювання (невідповідність державної соціально-економічної політики потребам розвитку й потребам збалансованості, диспропорційність повноважень центру та територій тощо) та ін. 	<p><i>Безпекові дисбаланси</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисбаланси між військовими й мирними потребами; - дисбаланси між економічною, політичною доцільністю та безпекою; - дисбаланси між економічною свободою та соціальним тягарем держави; - дисбаланси між суверенітетом і економічними ефектами міжнародних відносин; - дисбаланси «зовнішніх шоків» (надзвичайні ситуації, конфлікти тощо); - дисбаланси лавиноподібних процесів (інфляції, ринкових панік тощо)
<p><i>Дисбаланси, викликані флуктуаціями в економіці:</i> самостійні й зв'язані коливання зайнятості, випуску, запасів, доходів, інвестицій в основний капітал (виробництво, будівництво), попиту на гроші, інфляційних та інших очікувань, державних видатків, факторної продуктивності, зміна технологічних укладів, джерел енергії тощо</p>		

Рис. 1. Найважливіші дисбаланси розвитку національної економіки
(розроблено авторкою)

Аналіз теоретичних концепцій самоорганізації економіки та державної політики, спрямованої на забезпечення збалансованості економічного розвитку, дав змогу виявити, що капіталовкладення (інвестиції в найширшому розумінні) відіграють одну з провідних ролей у врегулюванні дисбалансів поряд із грошово-кредитною та фіскальною політикою.

Водночас більшість проаналізованих підходів сконцентрована на лише на обмеженому колі економічних параметрів збалансованості, ігноруючи зв'язки між інвестиційним забезпеченням та позаекономічними параметрами й різноспрямованість виникнення дисбалансів. З урахуванням цього

запропоновано вдосконалити науковий підхід до інвестиційного забезпечення досягнення збалансованості економічного розвитку національної економіки, який схематично подано на рис. 2.

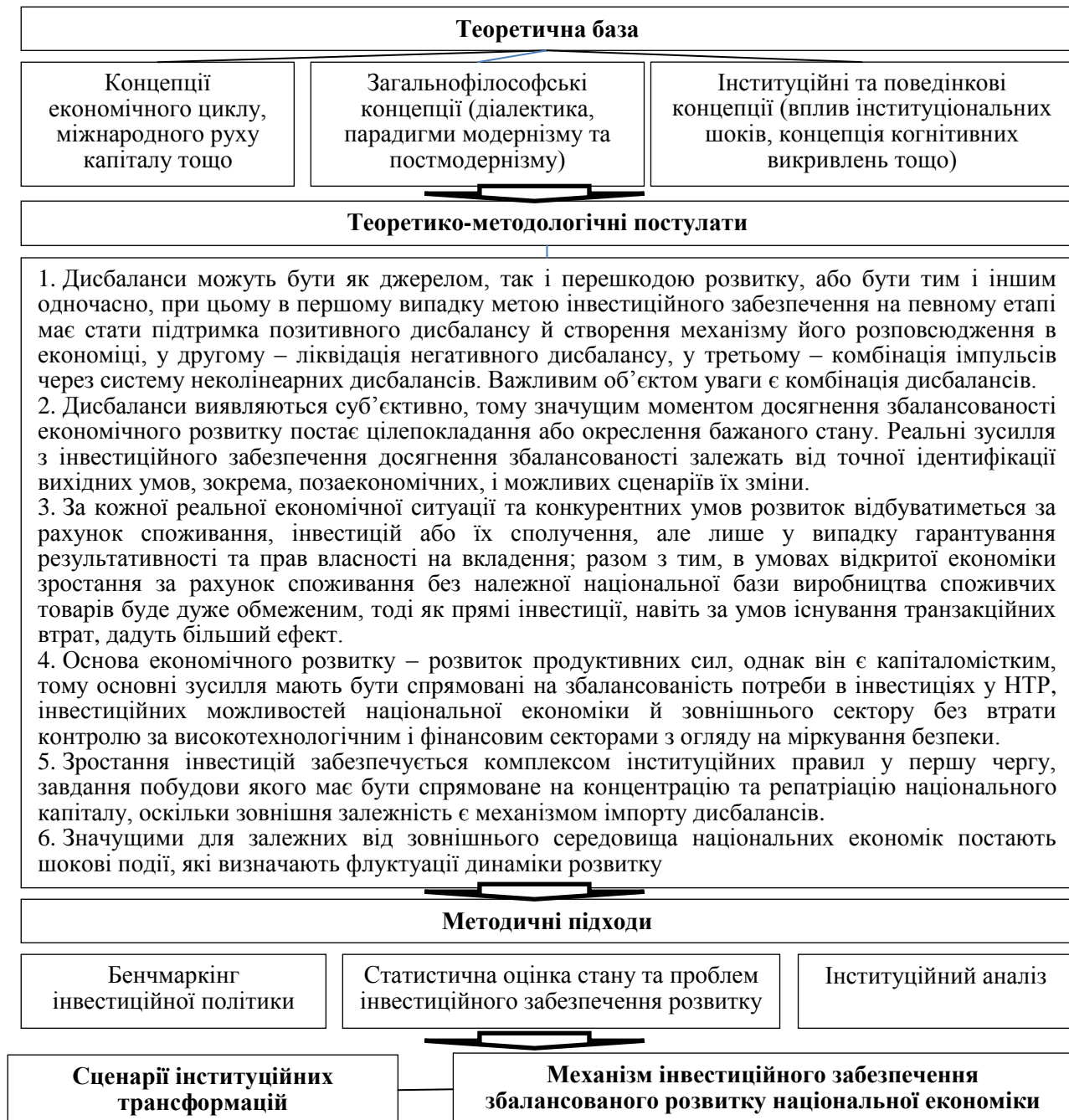

Рис. 2. Науковий підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки (розроблено авторкою)

У другому розділі – «Оцінка стану інвестиційного забезпечення збалансованого економічного розвитку: зарубіжний та вітчизняний досвід» – удосконалено методичний підхід до діагностування проблем інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки; систематизовано зарубіжний досвід інвестиційного забезпечення економічного розвитку й здійснено оцінювання його стану в Україні.

Для більш докладного оцінювання стану інвестиційного забезпечення економічного розвитку економіки України запропоновано відповідний методичний підхід (рис. 3).

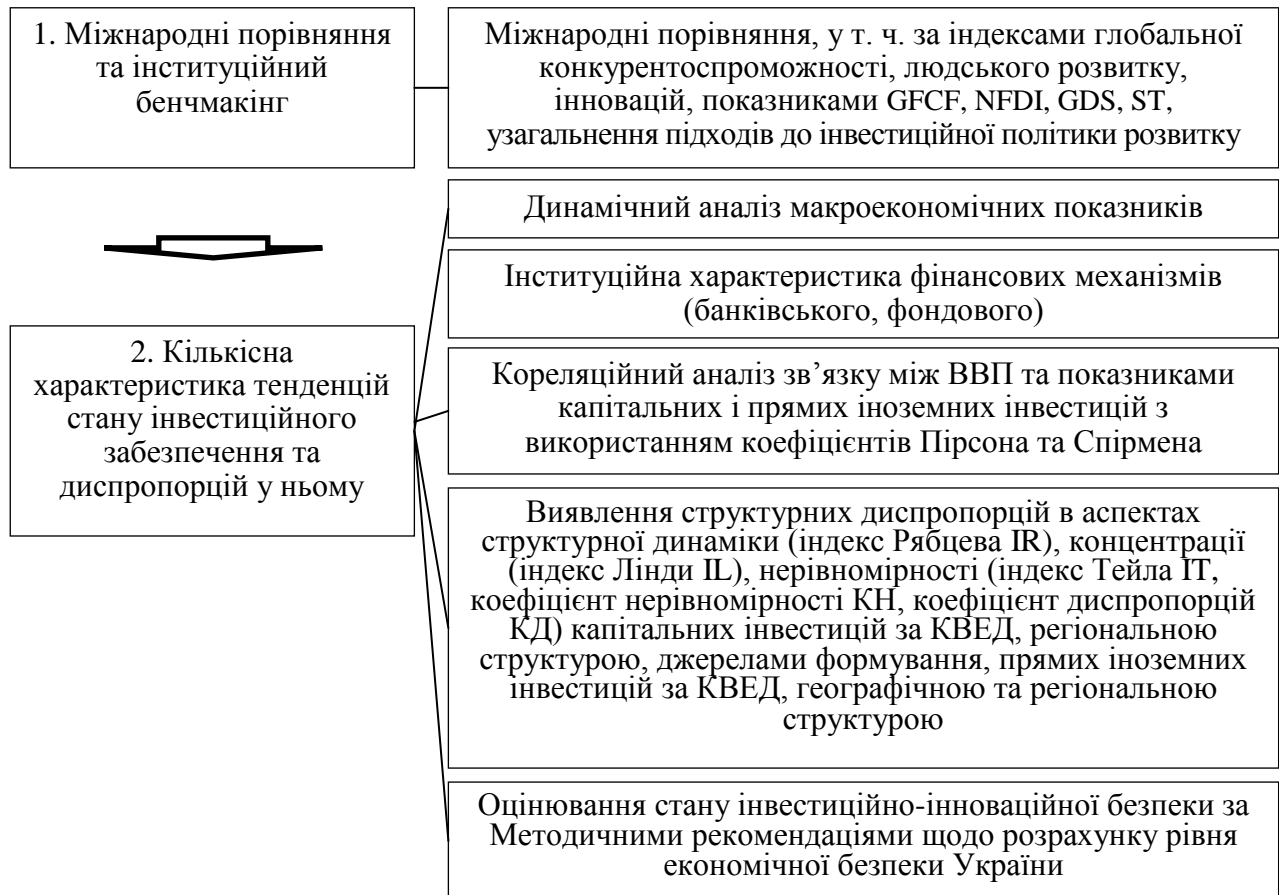

Рис. 3. Методичний підхід до оцінювання інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки (розроблено авторкою)

Вивчення досвіду окремих зарубіжних країн, які в різні часи реалізовували політику стимулювання економічного розвитку власних національних економік, дало змогу виявити такі особливості інституційних обставин та механізмів інвестиційного забезпечення (табл. 2). Аналіз показав, що відмітними рисами результативного інвестиційного забезпечення збалансованого економічного зростання є: інвестиційне стимулювання дисбалансів на користь розвитку високотехнологічної промисловості (як споживчого, так і інвестиційного характеру), зокрема імпортозаміщення, інженерної освіти та НТР в цілому; провідна роль ПІІ відзначається лише на початкових етапах до формування великого національного приватного капіталу (справджується парадокс Філдстайна-Хоріоки), а надалі залежність від зовнішнього сектору лише транслює негативні шоки ззовні в національну економіку; велике значення має ємність національного або транснаціонального ринку; частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП має становити більше ніж 20–25%; фондовий ринок не відіграє істотної ролі в механізмах інвестиційного забезпечення тощо. При цьому збалансованість досягається лише в довгостроковій перспективі.

Особливості інвестиційного забезпечення економічного розвитку окремих національних економік (розроблено авторкою)

Країна, період	Особливості
Південна Корея, 1962–1980 рр.	Визначальна роль держави: протекціонізм і створення позитивних дисбалансів у пріоритетних галузях (спочатку традиційних трудомістких, надалі – пріоритет імпортозаміщення в металургії, машинобудуванні, хімічній промисловості), підтримка створення великого національного приватного капіталу (чеболі), залучення ПІІ, які становили більше ніж 1/3 від усіх інвестицій (в основному Японія, США); валове нагромадження основного капіталу до ВВП (GFCF) – 32,9% (1980 р.) і 31,1% (2020 р.); чисті ПІІ до ВВП (NFDI) – від 0,1% (1980 р.) до 0,6% (2020 р.) за співвідношення валових внутрішніх нагромаджень ВВП (GDS) 25,4% та 35,4% відповідно. Фондовий ринок розвивається лише з 1980-х рр., однак співвідношення обсягів торгівлі акціями до ВВП (ST) зросло з 2,9% у 1980 р. до 318% у 2020 р. Дисбаланс у підтримці STEM-освіти, акцент на імпорті технологій (неофіційні канали, зворотна інженерія, заводи «під ключ»), планування НТР. Специфічні риси культури: імперативне сприйняття пріоритету держави, націоналізм і прагнення бути першими
Чехія, 1998 р. – теперішній час	Визначальна роль лібералізації, розвиток через зовнішню торгівлю, на перших етапах – зрощення банківського та промислового капіталу, у наступному – приватизація банківського сектору за домінування іноземних власників, GFCF дорівнювало 31,2% (2000 р.) і 25,1% (2020 р.); NFDI від 8,1% (2000 р.) до 4,3% (2020 р.) за рівня GDS 31,9% та 24,3% відповідно; роль фондового ринку незначна (ST у 2000 р. – 10,8%, у 2020 р. – 1,3%), відносна слабкість державної науково-технічної політики. Наслідок: збереження технологічного вторинного сектору (зокрема машинобудування), однак значна залежність від інвестиційних та торговельних партнерів з ЄС визначила трансмісію дисбалансів з їхніх економік і обмеженість результативності національної економічної політики. Специфічні риси культури: прагматичність, індивідуалізм, економність
Польща 2001 р. – теперішній час	Визначальна роль лібералізації: низькі податки, свобода здійснення бізнесу, однак інвестиції зорієнтовані в сектор МСБ, з 2000-х рр. значною була роль структурної та секторальної допомоги від ЄС; залежність від зовнішнього сектору в інвестиціях та торгівлі; GFCF дорівнювало 23,7% (2000 р.) і 17,1% (2020 р.); NFDI від 5,4% (2000 р.) до 2,4% (2020 р.) за рівня GDS 18,1% та 24,1% відповідно; роль фондового ринку незначна (ST у 2000 р. був 11,9%, у 2020 р. – 14,0%); низька порівняно з іншими вишеградськими країнами результативність реформи вторинного сектору; значна роль інвестицій та інновацій у сфері ІТ та телекомунікаційних послуг, вищий рівень збалансованості споживання та інвестицій у забезпеченні зростання. Сучасні риси економічної культури – істотна роль культурних чинників в обмеженні свободи і підвищенні рівня регульованості

Оцінювання стану та динаміки показників інвестиційного забезпечення економічного розвитку дало змогу виявити такі проблеми.

У розвитку економіки України з 1996 р. визначено три інтервали флуктуацій зростання: 1999–2009 рр. (з точкою шоку – світова фінансова криза 2008–2009 рр.); 2010–2015 рр. (сполучення фаз піднесення й спаду циклу з точкою шоку – початок військово-політичного конфлікту з Російською Федерацією 2014–2015 рр.); 2015–2020 рр. (відновлення за умови спадання гостроти гарячої фази конфлікту). Оцінка кореляції ($p \leq 0,05$) зв'язку між синхронною динамікою обсягу ВВП України та часткою валового нагромадження капіталу у ВВП дала змогу відзначити наявність статистично значущої високої кореляції з показником у довірчому інтервалі (0,71; 0,97) лише в першому з наведених вище періодів, тоді як від'ємні коефіцієнти кореляції в інших періодах були незначущими, що свідчить про відсутність зв'язку між аналізованими показниками; приблизно така сама картина при визначенні кореляції з лагом 1 рік. Таким чином, інвестиційні ресурси

відігравали значущу роль в економічному зростанні лише до кризи 2008 р., а надалі основною рушійною силою динаміки вітчизняної економіки були споживання й зовнішня торгівля сировинними товарами (середній рівень високотехнологічного експорту у 2010–2020 рр. дорівнював 7% обсягу вироблених товарів). У структурі джерел капітальних інвестицій домінують власні кошти підприємств – їх середня частка становила 66,8%, спостерігається тенденція до зростання ролі публічного сектору та зменшення значущості іноземних інвестицій і вкладень населення в будівництво, хоча вони не вплинули істотно на інтенсивність структурних змін (табл. 3).

Таблиця 3

Показники оцінювання структурних диспропорцій інвестиційного забезпечення розвитку економіки України (отримано авторкою)

Інд.	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 до 2010
Структура джерел капітальних інвестицій												
IR	-	0,034	0,018	0,040	0,042	0,036	0,028	0,026	0,019	0,027	0,033	0,095
Структура капітальних інвестицій за КВЕД												
IR	-	0,065	0,086	0,101	0,040	0,118	0,104	0,054	0,072	0,105	0,102	0,229
IL	139,0	145,9	121,7	137,0	158,4	137,4	128,6	130,1	156,7	139,7	146,7	-
IT	0,328	0,310	0,314	0,367	0,406	0,346	0,336	0,322	0,315	0,326	0,300	-
Територіальна структура капітальних інвестицій (потік)												
IR	-	0,057	0,032	0,041	0,093	0,059	0,039	0,033	0,066	0,025	0,046	0,086
IL	289,8	255,6	271,1	258,2	264,5	249,5	261,4	304,7	359,6	320,5	349,6	-
IT	0,570	0,611	0,608	0,576	0,585	0,598	0,550	0,549	0,669	0,671	0,625	-
Територіальна структура капітальних інвестицій на душу населення (потік)												
КН	12,5	13,0	13,0	12,6	12,8	33,1	25,7	30,8	46,2	46,6	36,3	-
КД	4,3	4,3	4,2	4,0	4,3	4,7	4,3	4,3	4,9	4,8	4,4	-
Територіальна структура прямих іноземних інвестицій (залишок)												
IR	-	-	-	-	-	-	0,055	0,030	0,008	0,055	0,024	0,050
IL	-	-	-	-	-	430,6	536,8	549,6	230,9	488,8	486,5	-
IT	-	-	-	-	-	1,126	1,259	1,277	1,255	1,115	1,064	-
Структура прямих іноземних інвестицій за КВЕД (агрегована, залишок)												
IR	-	-	-	-	-	-	0,066	0,079	0,033	0,071	0,034	0,104
IL	-	-	-	-	-	147,9	143,6	210,4	210,3	190,5	189,5	-
IT	-	-	-	-	-	1,126	1,259	1,277	1,255	1,115	1,064	-
Структура прямих іноземних інвестицій за географічною ознакою (залишок)												
IR	-	-	-	-	-	-	0,046	0,048	0,032	0,034	0,048	0,090
IL	-	-	-	-	-	450,3	410,8	360,5	361,9	325,3	327,0	-

У структурі капітальних інвестицій за КВЕД за останні 10 років чільні місця посідають переробна промисловість (її частка в середньому становила 17,1%), будівництво (13,2%), сільське господарство (9,7%). Виявлено територіальні дисбаланси у вигляді надмірної концентрації розподілу капітальних інвестицій у м. Київ, Дніпропетровській та Київській областях (до 2014 р. – Донецькій) і зростання регіональної нерівномірності в цілому за збереження практично постійного рівня диспропорційності.

Оцінка рангової кореляції за Спірменом між показниками ВВП та нагромадженого обсягу ПІІ в Україну показала наявність статистично значущого ($p \leq 0,05$) прямого зв'язку середньої сили ($r = 0,69$) і відсутність статистично значущого зв'язку між темпами зростання ВВП та обсягами щорічного потоку ПІІ в Україну. При цьому послаблення зв'язку зумовлене насамперед тенденціями

2010–2020 рр. Варто зазначити, що середній рівень ПІІ, кінцевими контролерами яких виступають резиденти України (Round-tripping), у цей період був 24%, зокрема в секторі нефінансових корпорацій – 27%. У регіональному аспекті надходження ПІІ виявлено аналогічні (як і в капітальних інвестиціях) центри тяжіння, але з вищим ступенем концентрації й нерівномірності. За ознакою видів економічної діяльності основними реципієнтами ПІІ були переробна промисловість, передусім низькотехнологічна (середня частка в нагромадженому обсязі ПІІ за 2015–2020 рр. становила 23,7%), оптова та роздрібна торгівля (15,1%), фінансова й страхова діяльність (10,8%). Географічна структура ПІІ свідчить про високий рівень небезпеки, оскільки основними інвесторами в Україну є Кіпр (у середньому 31,4%) та Нідерланди (20,4%), які за ознаками МВФ є офшорними зонами. У цілому у 2020 р. частка ПІІ походженням з офшорних зон була близько 63%.

У цілому на тлі постійного зниження частки вторинного сектору з 2000 р., нестабільного й низького рівня валових національних нагромаджень (у 2019 р. – 7%), катастрофічно низького рівня ринкової капіталізації національних компаній (2019 р. – 3,4%), середній рівень частки валового нагромадження основного капіталу у ВВП становив за період 1996–2020 рр. 18,7%, і лише у 2004–2008 рр. її величина перевищувала 20%, що свідчить про недостатність інвестиційних коштів для забезпечення зростання. Галузева структура капітальних інвестицій та ПІІ не відповідає конкурентним викликам, частка високотехнологічного виробництва та експорту є низькою, а в територіальній структурі відзначаються значні диспропорції між центром та регіонами. Критично низькі значення мають практично всі показники інвестиційно-інноваційної безпеки, крім показників Doing Business.

У третьому розділі – *«Удосконалення механізму активізації інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку економіки України»* – окреслено сценарії досягнення збалансованості розвитку економіки України та відповідні їм пріоритети інвестиційного забезпечення; сформовано пропозиції щодо вдосконалення механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку.

Виходячи з виявлених проблем інвестиційного забезпечення розвитку економіки України, у дисертації сформульовано основні пріоритети збалансованого розвитку (підвищення рівня технологічності промисловості й послуг, імпортозаміщення у виробництві інвестиційних та споживчих товарів, включення в глобальні ланцюги створення вартості, збалансованість інтересів стейкхолдерів великого капіталу, зниження залежності від зовнішніх шоків безпеки (військово-політичних конфліктів, пандемії), збереження рівня соціального забезпечення, відновлення порушених природних комплексів тощо) і пріоритети активізації інвестиційного забезпечення (повернення національного капіталу в юрисдикцію України, підвищення рівномірності територіальної структури капітальних інвестицій, підвищення рівня формування основного капіталу до 20%, стимулювання інвестицій у військові технології, NBIC-конвергенцію (у т. ч. інвестиції в науку, освіту), підвищення

рівня захисту прав власності й гарантій пільгових режимів для інвестицій тощо), а також визначені можливі сценарії впливу інвестицій на досягнення збалансованості в перспективі (табл. 4).

Таблиця 4

Сценарії та орієнтири досягнення збалансованості розвитку економіки України за рахунок активізації інвестиційного забезпечення
(розроблено авторкою)

Характеристики	Песимістичний	Стримано песимістичний	Стримано оптимістичний	Оптимістичний
Орієнтири	GFCF 15–16% або ↓, GDS 10–12% або ↓, збереження або ↑ нерівномірності територіального розподілу інвестицій, збереження офшорних джерел ПШ, ↑ відтоку капіталу, ↑ частки інвестицій у АПК, ↓ видатків на освіту і НДДКР	↑ GFCF до 20% за 10 років, ↑ GDS 15% за 5 років; збереження нерівномірності територіального розподілу інвестицій, ↑ ролі неофшорних ПШ, припинення відтоку капіталу, збереження поточного рівня видатків на освіту і НДДКР, підвищення ролі держави	↑ GFCF до 20% за 5 років, ↑ GDS 20–25% за 10 років, ↑ рівномірності територіального розподілу інвестицій (без урахування м. Київ), ↑ ролі неофшорних ПШ, помірний притік капіталу, ↑ рівня видатків на освіту і НДДКР до 7% ВВП, підвищення ролі держави	↑ GFCF до 30% за 10 років, ↑ GDS 30% за 10 років, підвищення рівномірності територіального розподілу інвестицій (без урахування м. Київ), ↑ ролі неофшорних ПШ, істотний притік капіталу, ↑ рівня видатків на освіту і НДДКР до 10% ВВП
Середньострокова перспектива (10 років)	Подальша технологічна та ресурсна деградація переробної промисловості, транспортної інфраструктури, зростання частки АПК у ВВП та інвестиціях, інерційний розвиток ІТ-послуг	Помірне пожвавлення сектору послуг, повільне оновлення інфраструктури, ↑ диджиталізації, ↑ технологічності добувної та базової переробної промисловості, ↑ технологічного рівня АПК	Пожвавлення сектору послуг, помірне оновлення інфраструктури, ↑ диджиталізації, ↑ технологічності добувної та переробної промисловості, АПК	Помірне оновлення всіх виробничих та інфраструктурних активів, ↑ технологічності добувної та переробної промисловості, АПК, створення критичного рівня якості та результативності в STEM-освіті та НДДКР, інтеграція в глобальні ланцюги вартості
Довгострокова перспектива (20–30 років)	Посилення територіальних диспропорцій, колапс/асиміляція економіки або перехід до песимістично-раціонального сценарію	Чутливість до зовнішніх шоків, перехід до песимістичного або оптимістично-раціонального сценарію, middle-income економік	Чутливість до зовнішніх шоків, створення критичного рівня якості та результативності у STEM-освіті та НДДКР, інтеграція у глобальні ланцюги вартості, перехід до upper-middle-income економік	Наздогнання нижнього рівня розвинених економік, ↑ уваги до сталості розвитку, включення фондового ринку в механізми інвестування

Варто зауважити, що динамічність та багатофакторність процесів розвитку зумовлюють можливість зміни сценаріїв на кращі або гірші з перебігом часу. Крім того, дуже важливим чинником розгортання будь-якого сценарію постають зовнішня політико-економічна підтримка, стабільність і гнучкість регуляторного курсу та політичного демократичного режиму в Україні.

З огляду на останнє твердження в роботі запропоновано шляхи вдосконалення механізму активізації інвестиційного забезпечення збалансованості розвитку економіки України (рис. 4).

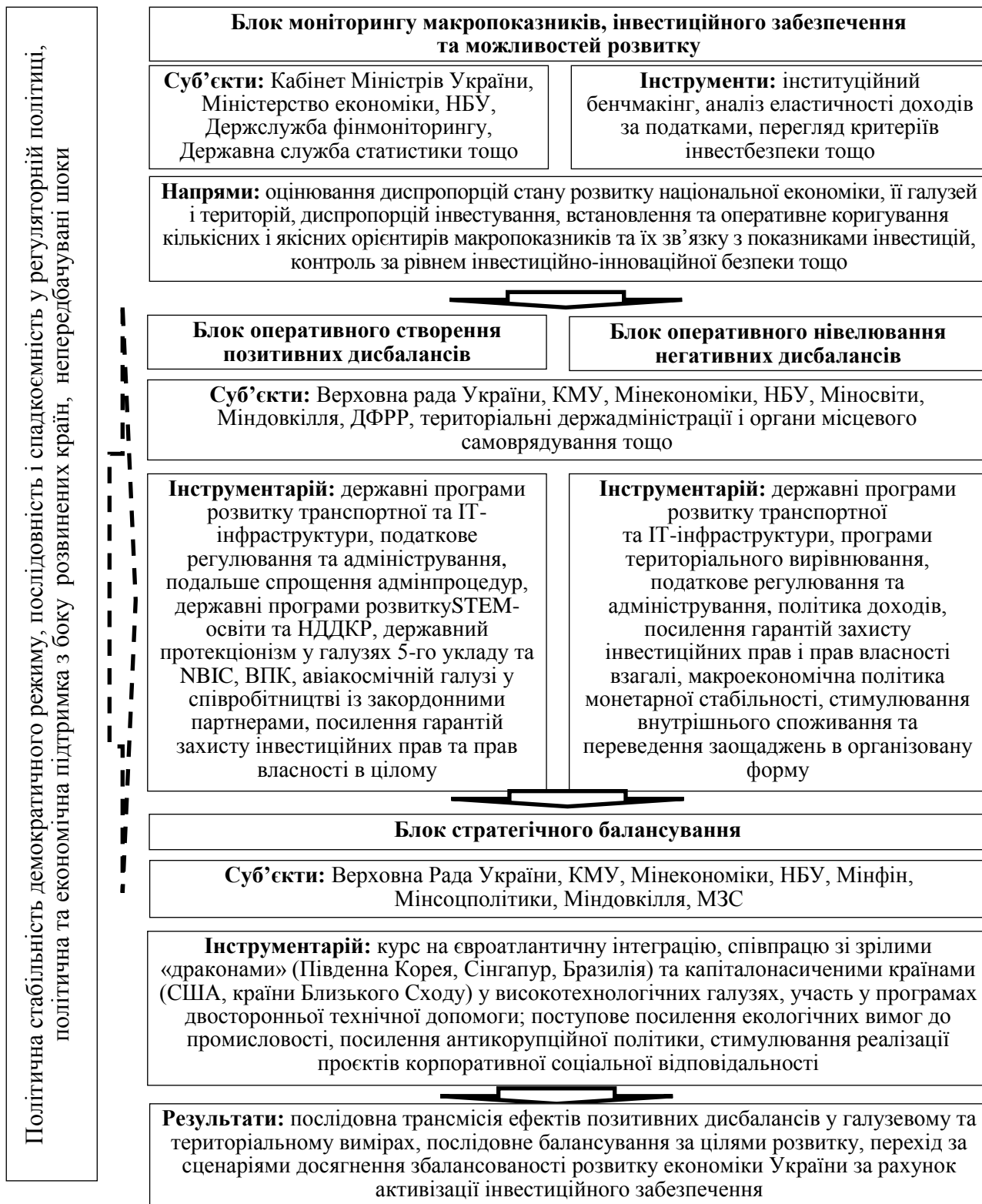

Рис. 4. Механізм активізації інвестиційного забезпечення збалансованості розвитку економіки України (розроблено авторкою)

Для реалізації цього механізму корисними можуть бути такі інструменти: податкові пільги з податку на прибуток для реінвестування, ліцензування технологій з інвестиційними зобов'язаннями про часткову локалізацію виробництва, введення податку на репатріацію капіталу з гнучкою системою (податок 0% в разі, якщо частка доданої вартості, створена в Україні, становить

50% і більше), податкова амністія для великих капіталів, у т. ч. офшорних, підвищення якості фінансового моніторингу, політичний контроль за балансом інтересів стейкхолдерів великого капіталу, головне – докорінна трансформація якості правозастосування з метою гарантування власності (судова реформа, антикорупційна політика, антимонопольна політика тощо). У кінцевому підсумку основою технологічного вдосконалення та зростання національної економіки в ході інвестиції в ІТ-інфраструктуру й технології захисту інформації, транспортну інфраструктуру та потужності транспортної галузі, NBIC-конвергенцію (у т. ч. сільськогосподарського призначення, створення нових матеріалів тощо) постає формування міцного власного капіталу, тоді як іноземний капітал виконуватиме функцію імпорту технологій і посилення ресурсних можливостей національного капіталу. І вже базуючись на результатах економічного зростання та технологічної конкуренції, із часом можна досягти цілей соціального добробуту й сталості, тобто збалансованості в глобальному розумінні.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження розроблено теоретичні положення та надано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму активізації інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Одержані результати надають змогу сформулювати такі висновки.

1. Збалансованість розвитку національної економіки потрібно розглядати не лише в контексті наявності прогресивних змін, економічної стабільності та сталості у впливі економічних процесів на соціальне та екологічне буття. Передусім збалансованість являє собою відомий ступінь внутрішньої узгодженості й пропорційності матеріальної, інституційної, відтворювальної та безпекової структур національної економіки, відповідності між ними й відповідності їх зовнішнім викликам, а також певний рівень колінеарності змін у кожній з них, що дають змогу національній економіці та загалом суспільству зберігати життєздатність і цілісність. Рівень такої узгодженості та пропорційності зумовлений історичними обставинами життєдіяльності суспільства, характером і ступенем залежності від інших господарських систем, суб'єктивними цільовими установками та очікуваннями.

2. Дисбаланси розвитку національної економіки як будь-які форми прояву неузгодженості, диспропорційності, різноспрямованості, нерівномірності, ізохронності, нерівноважності структур національної економіки або процесів у ній виконують одночасно функції джерела, обмеження та форми розвитку, сигналу для свідомого втручання в розвиток і засобу передачі змін між структурними компонентами національної економіки. З огляду на це найвагоміше значення має класифікація дисбалансів у структурно-функціональному аспекті.

3. Методологічною основою забезпечення збалансованості розвитку з використанням інвестиційних ресурсів має стати підхід, який ґрунтується на

дуалістичності сприйняття дисбалансів, ситуативному характері реагування на незбалансованість і залежність між дисбалансами в інвестиційному забезпеченні та дисбалансами в розвитку, постулюванні можливості й доцільності створення дисбалансів у короткостроковій перспективі для отримання позитивного ефекту в майбутньому, доцільності використання інституційного бенчмакінгу, структурного та безпекового аналізу для виявлення ситуативних пріоритетів інвестиційного забезпечення економічного розвитку.

4. Для виявлення особливостей та результативності інвестиційного забезпечення розвитку національної економіки доцільно використовувати методичний підхід, який передбачає емпіричне оцінювання рівня збалансованості розвитку національної економіки, оцінювання зв'язку між показниками розвитку та показниками інвестицій, з'ясування ступеня й характеру структурних змін, концентрації та нерівномірності джерел формування капітальних інвестицій, їх використання за галузевою, територіальною ознаками, визначення рівня інвестиційної безпеки.

5. Інституційний бенчмакінг дав змогу визначити, що відмітними рисами результативного інвестиційного забезпечення збалансованого економічного зростання є: інвестиційне стимулювання дисбалансів на користь розвитку високотехнологічної промисловості, зокрема імпортозаміщення, інженерної освіти та НТР у цілому; провідна роль ПІІ лише на початкових етапах до формування великого національного приватного капіталу; значна ємність національного або транснаціонального ринку; частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП на рівні 20–25%, інституційна якість середовища тощо. При цьому для інвестиційного забезпечення розвитку економіки України характерний недостатній рівень валових національних нагромаджень, формування основного капіталу, галузева структура капітальних інвестицій та ПІІ не відповідає конкурентним викликам, частка високотехнологічного виробництва та експорту є низькою, а в територіальній структурі відзначаються диспропорції між центром та регіонами.

6. Відповідно до окреслених пріоритетів збалансованого розвитку економіки України та пріоритетів активізації інвестиційного забезпечення обґрунтовано виділення чотирьох сценаріїв (песимістичного, стримано песимістичного, стримано оптимістично та оптимістичного), для яких надано характеристику кількісних орієнтирів формування й розподілу інвестиційних ресурсів і наслідків у середньо- і довгостроковому періодах.

7. Реалізацію цих сценаріїв запропоновано в межах удосконаленого механізму активізації інвестиційної підтримки збалансованого розвитку національної економіки, який містить блоки моніторингу й сценарного планування, створення оперативних позитивних дисбалансів і нівелювання негативних, блок стратегічного балансування розвитку, уточнення набору інструментів інвестиційної політики, напрямів створення дисбалансів з позитивними наслідками.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України та виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз

1. Торопченко Н. В. Види дисбалансів національного економічного розвитку. *Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства. Серія «Економіка»* : зб. наук. пр. ДонДУУ. 2013. Вип. XIV. Т. 278. С. 376–384. (0,41 ум.-друк. арк.)

2. Олешко О. О., Торопченко Н. В. Сучасна парадигма розвитку інвестиційних процесів в Україні. *Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства. Серія «Економіка»* : зб. наук. пр. ДонДУУ. 2014. Вип. XIV. Т. 282. С. 152–158. *Особистий внесок: визначено особливості інвестиційної політики в Україні.* (0,38 ум.-друк. арк.)

3. Торопченко Н. В. Досвід зарубіжних країн в інвестиційному стимулюванні економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8282>. (0,40 ум.-друк. арк.)
(*Index Copernicus*)

4. Торопченко Н. В. Збалансованість як характеристика економічного розвитку: теоретичні підходи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. Вип. 4 (70). С. 124–130. (0,54 ум.-друк. арк.)

Стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні

5. Toropchenko N., Trokhymets O. Trends in investment activity and accumulation of investment disproportions in the economy of Ukraine. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2021. Vol. 2. № 1. P. 73–81. *Особистий внесок: запропоновано методичний підхід до оцінювання стану інвестиційних процесів, здійснено інтерпретацію результатів статистичної обробки даних.* (0,48 ум.-друк. арк.)

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

6. Торопченко Н. В. Сучасний стан інвестиційної діяльності України та перспективи розвитку в умовах економічної нестабільності. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXVII Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, м. Запоріжжя (14 листопада 2018 р.). Запоріжжя : КПУ, 2018. С. 76. (0,20 ум.-друк. арк.)

7. Торопченко Н. В. Методи покращення інвестиційного потенціалу регіонів країни. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXVIII Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених (13 листопада 2019 р.). Запоріжжя : КПУ, 2019. С. 79. (0,20 ум.-друк. арк.)

8. Торопченко Н. В. Прямі іноземні інвестиції як інструмент розвитку економіки країни. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXIX Міжнар. наук.

конф. студентів і молодих учених (11 листопада 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 20. (0,13 ум.-друк. арк.)

9. Торопченко Н. В. Особливості створення ланцюгів доданої вартості та їх вплив на реалізацію економічної політики країни. *Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії*: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (28 жовт. 2020 р., м. Дніпро). Дніпро : ПДАБА, 2020. С. 95–98. (0,21 ум.-друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Торопченко Н. В. Механізм активізації інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації поглиблено теоретичні основи, удосконалено підходи й рекомендації щодо формування механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Досліджено сутнісні складові розвитку національної економіки, визначено роль, природу та різновиди дисбалансів у ньому. Поглиблено науковий підхід до інвестиційного забезпечення збалансованості економічного розвитку національної економіки. Удосконалено методичний підхід до оцінювання інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Визначено потенційно результативні підходи до інвестиційного забезпечення економічного розвитку. Отримано нові дані щодо зв'язку показників інвестицій і зростання, емпіричного підтвердження парадоксу Філдстайна-Хоріоки, характеристик дисбалансів у територіальній та галузевій структурах інвестицій в Україні. Визначено сценарії досягнення збалансованості розвитку економіки України й відповідні їм пріоритети інвестиційного забезпечення, сформовано пропозиції щодо вдосконалення механізму інвестиційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, збалансований розвиток, інвестиційне забезпечення, механізм, структурні дисбаланси, інвестиційна політика.

АННОТАЦИЯ

Торопченко Н. В. Механизм активизации инвестиционного обеспечения сбалансированного развития национальной экономики. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

В диссертации углублены теоретические основы и усовершенствованы аналитические, методические и организационные составляющие механизма активизации инвестиционного обеспечения сбалансированного развития национальной экономики Украины. Исследована сущность составляющих развития национальной экономики, определены природа и разновидности дисбалансов в развитии национальной экономики. Усовершенствован научный подход к инвестиционному обеспечению сбалансированности экономического развития национальной экономики, основанный на дуалистичности восприятия дисбалансов, ситуативный характер реагирования на несбалансированность и зависимость дисбалансов в инвестиционном обеспечении и дисбалансов в развитии, постулировании возможности и целесообразности создания дисбалансов в краткосрочной перспективе для получения положительного эффекта в будущем, целесообразности использования институционального бенчмакингу, структурного и безопасности анализа для выявления ситуативных приоритетов инвестиционного обеспечения экономического развития в совокупности закладывает целостную теоретико-методическую основу определения приоритетов совершенствования механизма активизации инвестиционного обеспечения сбалансированного развития.

Систематизирован зарубежный опыт инвестиционного обеспечения экономического развития и усовершенствован методический подход к оценке инвестиционного обеспечения сбалансированного развития национальной экономики, который предусматривает эмпирическую оценку уровня сбалансированности развития национальной экономики, оценку связи между показателями развития и показателями инвестиций, выяснение степени и характера структурных изменений, концентрации и неравномерности источников формирования капитальных инвестиций, их использование по отраслевому, территориальному признакам, определение уровня инвестиционной безопасности, что позволяет определять экономические предпосылки и приоритеты совершенствования инвестиционного обеспечения сбалансированного экономического развития.

Усовершенствовано аналитическое обеспечение определения приоритетов инвестиционной политики Украины в части получения новых данных о связи показателей инвестиций и роста, эмпирического подтверждения парадокса Филдстайна-Хориоки, количественного обоснования характеристик дисбалансов в территориальной и отраслевой структуре инвестиций. Это позволяет определить объекты внимания государственной политики и возможности создания дисбалансов с долгосрочными позитивными последствиями в рамках усовершенствования инвестиционной поддержки экономического развития. Усовершенствована структура механизма активизации инвестиционной поддержки сбалансированного развития национальной экономики путем выделения подсистем мониторинга, сценарного планирования, уточнения приоритетов инвестиционного обеспечения на этапах стимулирования дисбалансов с положительными

последствиями и повышения сбалансированности, уточнения набора инструментов инвестиционной политики, направлений создания дисбалансов с положительными последствиями.

В работе обозначены сценарии достижения сбалансированности развития экономики Украины и соответствующие им приоритеты инвестиционного обеспечения, сформированы предложения по совершенствованию механизма инвестиционного обеспечения устойчивого развития.

Ключевые слова: национальная экономика, сбалансированное развитие, инвестиционное обеспечение, механизм, структурные дисбалансы, инвестиционная политика.

SUMMARY

Toropchenko N. V. Mechanism of encourage of investment support for the national economy's balanced development. – Qualifying scientific work as the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2021.

In the research the theoretical bases were deepened, approaches and recommendations for the formation of the investment maintenance mechanism of balanced development of national economy were improved. The essential components of the national economy development were studied, the role, nature and types of imbalances were determined in it. The scientific approach to investment support of balance of economic development of national economy was deepened. The methodological approach to the assessment of investment support for the balanced development of the national economy was improved. Effective approaches to investment support of economic development were defined considering effects. New data on the relationship between investment and growth, empirical confirmation of the Fieldstein-Horioka paradox, characteristics of imbalances in the territorial and sectoral structure of investment in Ukraine were obtained. Scenarios for achieving balanced development of the economy of Ukraine and the corresponding priorities of investment support were determined and proposals for improving the mechanism of investment support for balanced development of the national economy were formed.

Key words: national economy, balanced development, investment support, mechanism, structural imbalances, investment policy.

ТОРОПЧЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

**МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 18.08.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 12-2021/22АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008